

Узагальнення закордонного досвіду організації відбору в системі багаторічного спортивного вдосконалення

План:

1. Досвід організації системи спортивної підготовки та фізичного виховання у Великобританії.
2. Досвід Німеччини.
3. Досвід Франції
4. Досвід Канади.
5. Досвід Китаю.
6. Досвід Республіки Корея.
7. Досвід Нідерландів.
8. Досвід Норвегії.
9. Досвід США.
10. Досвід Швеції.
11. Досвід Японії.

Спорт грає важливу роль у житті суспільства та держави. У провідних зарубіжних країнах накопичено багатий досвід розвитку спорту, реалізації програм за участю великих мас населення та культурно-оздоровчих заходів з метою організації дозвілля та поліпшення здоров'я населення всіх соціальних груп.

За кордоном масовий спорт насамперед є механізмом оздоровлення населення, досягнення самовираження розвитку, а також засобом боротьби з асоціальними явищами. Основними тенденціями процесів розвитку масового спорту, якими є:

- підвищення ролі держави у підтримці масового спорту, і навіть всіх форм організації діяльності у сфері;
- використання масового спорту у профілактичних та лікувальних заходах, профілактиці негативних соціальних явищ, використання спорту у

моральному, естетичному та інтелектуальному розвитку молоді.

Вплив даних процесів призвело до розвитку фізкультурно-оздоровчої інфраструктури з урахуванням потреб населення; різноманіттю форм обслуговування, методів та засобів пропозиції послуг масового спорту; зростання доходів від спортивних видовищ та сектору спортивного сервісу; збільшення обсягів спортивного телерадіомовлення.

Зарубіжний досвід у організації системи фізичного виховання свідчить, що територіальний принцип поділу управлінських функцій дозволяє розмежувати компетенцію та відповідальність державних та територіальних органів управління: на державному рівні виконуються основні функції управління, на регіональному та місцевому - органи управління спортом орієнтовані переважно на розвиток масового спорту та спорту для всіх.

Наприклад:

1). Велика Британія.

Основним урядовим органом, який відповідає за політику в галузі спорту у Великій Британії, є Міністерство у справах культури, засобів масової інформації та спорту. Міністерство отримує велику частину коштів безпосередньо з бюджету країни та передає повноваження щодо розподілу фінансів та здійснення державної спортивної політики п'яти установам: агентству «Юкей Спорт» (UK Sport) та Англійській, Уельській, Шотландській та Північно ірландській національних Радах.

Державне агентство «Юкей Спорт», яке фінансується на 2/3 із держбюджету та на 1/3 із Національної лотереї, займається стратегічним плануванням. Його основні функції полягають у підтримці видів спорту, у яких виступає єдина команда Сполученого Королівства; боротьбі з використанням допінгу; координації зусиль щодо проведення великих міжнародних спортивних заходів у Великій Британії; захист інтересів британського спорту на міжнародному рівні; фінансування елітних спортсменів.

Національні ради більше залучені в питання розвитку спорту на масовому рівні, сприяючи збільшенню кількості людей які займаються фізичною культурою, і допомагаючи талановитим спортсменам, включаючи інвалідів, розвивати свій потенціал.

Розглядаючи досвід розвитку фізичної культури та спорту у Великій Британії, слід зазначити, що світові успіхи британських спортсменів базуються

на системі, що поєднує державну підтримку масового спорту з великими приватними вкладеннями у спорт вищих досягнень.

Окремі види спорту у Великій Британії займаються незалежними організаціями (їх понад 400). До їх функцій входить проведення змагань, відбір спортсменів та підготовка національних команд. Фінансування цих організацій також здійснюється через Ради зі спорту після подання ними стратегій розвитку та планів заходів. Спортивним товариствам надається право вільно здійснювати контроль за витрачанням коштів. Крім того, спортивні організації, які одержують значні доходи від телевізійних трансляцій, зобов'язані відраховувати принаймні 5,0% отриманих коштів на будівництво спортивних споруд масового користування.

Основу системи фізичного виховання становлять заняття спортом у школах та університетах. Результати практично всіх змагань – міжшкільних та міжвузівських – розміщуються в єдиній національній базі, і на їх основі відбувається відбір перспективних спортсменів, з якими згодом розпочинається системна робота. Удосконалюється система змагань з широкого спектру спортивних дисциплін, що проводяться всередині та між школами, переможці яких отримують право брати участь у регіональних та національних змаганнях, а також міжнародних юнацьких іграх.

Аматорськими видами спорту та фізичною активністю британці займаються у спортивних клубах, яких у Великій Британії налічується понад 150 тисяч тисяч.

Особливе становище у спортивному житті Великобританії займає олімпійський рух. Воно має єдиний загальнонаціональний інститут – Британську олімпійську асоціацію, яка є незалежною від Уряду країни. Фінансування здійснюється за рахунок спонсорських коштів, продажу ліцензій на виробництво товарів з олімпійською символікою та символікою збірної Великобританії, а також коштів, що збираються як пожертвування.

У 2015 році у Великобританії було розроблено та прийнято стратегію з розвитку спорту «Нова стратегія для активної нації», в якій відображено курс на світове лідерство в галузі розвитку спортивної сфери. У результаті реалізації цієї стратегії, лише останні два роки, було засновано 13 інвестиційних фондів, якими нині виділено різним організаціям 532,0 млн.ф.ст. на 2,5 тис. проектів та програм у галузі просування спорту серед населення країни.

2) Німеччина.

Німецька олімпійська спортивна конфедерація – головна спортивна організація Німеччини, засновниками якої стали спортивні федерації та спілки. Конфедерація відповідає за розвиток спорту в країні та просування ідей олімпізму, визначає заняття масовим спортом як:

- спорт, яким займаються широкі верстви населення різних вікових груп незалежно від статевої власності (синонім – "народний спорт");
- спорт, яким переважно займаються непрофесійно (синонім – «аматорський спорт»).

З метою розвитку спорту в Німеччині на регіональному рівні прийнято низку програм, наприклад, «Спорт та навколишній світ», «Програма розвитку шкільного спорту» при реалізації якої, поряд з підтримкою в школі юних спортсменів високої кваліфікації, велика увага приділяється забезпеченню належного рівня фізичної активності в ранньому дитячому віці, збільшення у всіх школах тривалості щоденних рухомих занять, а також можливості інклюзії через рух та спорт. З цією метою було розроблено концепцію «Школа, яка заохочує спорт і рух», яка, крім обов'язкових уроків фізкультури, передбачених навчальним планом, запропонувала всім школам широкий вибір ігрових та спортивних занять.

Між загальноосвітніми школами та спортивними федераціями укладено угоду «Про рух, ігри та спорт у рамках позакласного шкільного спорту та розвитку в ранньому дитячому віці», його мета – залучити до позакласної спортивної роботи спортивні федерації земель, а на рівні шкіл – місцеві спортивні товариства; розширити можливості ігор, руху та спортивних занять у школі повного дня та дитячих садках; познайомити школярів із різними видами спорту; мотивувати дітей до зайняття спортом, залучити дітей до спортивних товариств.

Основна мета державної спортивної політики в сучасній Німеччині – залучення максимально можливої кількості жителів країни у заняття спортом та фізичною культурою через розвиток масового спорту та спортивного дозвілля, включаючи активний відпочинок та рекреацію.

Для просування масового спорту велику увагу приділяється мотивації населення, ставка робиться на заохочення, що виражається, перш за все, у присвоєнні різноманітних відзнак та надання публічності досягненням займаються спортом громадян. У Федеративній Республіці Німеччина розроблено Положення про найвищу відзнаку для непрофесійних спортсменів «Німецький спортивний значок», що прирівнюється до державної нагороди, для осіб віком від 18 років. Для його отримання оцінюються чотири критерії:

витривалість, сила, швидкість, координація. На вибір пропонуються окремі дисципліни з таких видів спорту: легка атлетика, велоспорт, плавання, гімнастичні вправи на снарядах. Залежно від наведених результатів можна отримати спортивний значок одного з трьох класів: «бронза», «срібло», «золото». Заохочується до виконання нормативів протягом ряду років поспіль. Обов'язковою навичкою отримання значка є вміння плавати, що необхідно підтвердити під час виконання нормативів.

На спортивну піктограму можуть претендувати інваліди. Для цієї категорії громадян встановлено диференційовані вимоги.

Ще однією формою мотивації до занять масовим спортом у Німеччині є ініціатива «Тренуйся» (Trimm-dich). Вона є кампанією зі створення на всій території країни оздоровчих стежок – кільцевих маршрутів із встановленими на них простими та надійними спортивними снарядами, що стартувала ще в 1970-х роках. Наприклад, на 3-4-кілометровій стежці можуть бути розміщені близько 15-20 снарядів - поперечини для підтягувань, пеньки для стрибків, дерев'яні бруси, стовпи, які мають таблички з поясненнями до виконання вправ. Оздоровчі стежки знаходяться на балансі відповідних міст, громад та місцевих спортивних організацій.

Найважливішим інструментом популяризації масового спорту у Німеччині виступають ЗМІ. Телевізійні трансляції змагань, спортивні телепередачі мають яскраво виражений пропагандистський ефект, зокрема. у молодіжному середовищі, що мотивує до занять масовим спортом та ведення здорового способу життя.

3) Франція

Вивчення французької моделі організації системи фізичного виховання становить особливий інтерес напередодні Ігор XXXIII Олімпіади 2024 року в Парижі (Французька Республіка).

Висока залученість державних структур у всі аспекти управління спортивною діяльністю відрізняє Францію від більшості європейських країн. Держава виділяє на розвиток спорту суттєві кошти: у середньому 4,3 млрд. євро на рік, з яких 3,5 млрд. євро до фонду оплати праці фахівців, які працюють у школах та університетах; територіальні органи місцевого самоврядування (комуни та їх об'єднання) беруть близько 70,0% витрат, пов'язаних із розвитком спорту, що становить близько 10,8 млрд. євро.

Фінансування сфери спорту мови у Франції здійснюється спільно Міністерством спорту та підвідомчими йому структурами; спортивним рухом, що об'єднує 15,7 млн. ліцензованих спортсменів, 2,0-3,0 млн. волонтерів та

167,6 тис. спортивних асоціацій та федерацій, об'єднаних в Олімпійський та спортивний комітети Франції (CNOSF); територіальними органами місцевого самоврядування (комунами та їх об'єднаннями, які щорічно спрямовують понад 10,0 млрд. євро на реалізацію спортивної політики на місцях); приватними компаніями, які у ролі інвесторів, рекламодавців і меценатів.

При цьому стратегічний напрямок розвитку спорту, його правову базу у формі Спортивного кодексу Франції та суспільну користь визначає держава – міністерство спорту Франції. Центральне місце у французькій моделі організації спорту займає держава, яка визначає стратегічний напрямок розвитку спорту, його правову базу у формі Спортивного кодексу Франції та суспільну користь.

Національна політика у сфері спорту спрямована на вирішення наступних завдань:

- розвиток масового спорту з максимальним охопленням усіх груп населення;
- розвиток спорту вищих досягнень задля збереження лідируючих позицій Франції серед спортивних держав;
- профілактика негативних явищ, захист спортсменів, боротьба проти застосування допінгу, проявів насильства, расизму та всіх форм дискримінації;
- розширення професійної зайнятості в галузі спорту та підтримка професій, пов'язаних зі спортом.

Міністерство спорту Франції бере активну участь у міжнародному спортивному русі, виконуючи важливу роль в організації різних міжнародних заходів та кампаній.

У структурі Міністерства спорту є центральний апарат, а також мережа підвідомчих територіальних підрозділів різного рівня, що охоплюють всю територію країни.

Зокрема основні функції Генеральної інспекції у справах молоді та спорту включають контроль діяльності центральних та регіональних структур Міністерства, а також підвідомчих державних установ; здійснення оцінки державної політики та програм у галузі спорту; надання консультування, допомоги та підтримки у вирішенні різних питань, пов'язаних із діяльністю Міністерства.

Крім того, у структурі Міністерства є Управління у справах спорту, яке тісно взаємодіє зі 116 спортивними федераціями, надаючи їм фінансову допомогу для вирішення особливих завдань, пов'язаних з підготовкою до

Олімпійських ігор, та реалізує свої функції через мережу регіональних управлінь у справах молоді, спорту та соціальної політики (DRJSCS) та департаментських управлінь з соціальних питань (DDCS/DDCSPP), а також через безпосередньо підвідомчі Міністерству установи: 17 навчально-тренувальних центрів (CREPS), три національні спортивні школи (Національна школа парусного спорту та водних видів спорту (ENVSN), Національна школа гірничого спорту (ENSM) та Французький інститут верхової їзди (IFCE), Національний інститут спорту (INSEP), Національний центр розвитку спорту (CNDS), Національний музей спорту.

До структури підвідомчих Міністерству установ також входять 4 спортивні центри, що базуються в 4-х регіональних навчально-спортивних центрах (CREPS) та вирішують специфічні завдання: 1) SEMC

- "Спорт для всіх"; 2) "Спорт для людей з обмеженими можливостями";

3) "Спорт на відкритому повітрі"; 4) «Спорт та здоров'я».

Територіальні органи Міністерства спорту Франції різного рівня представляють державу в усіх регіонах та департаментах країни.

Нараховують 13 управлінь на континенті, п'ять управлінь на заморських територіях, які повністю підзвітні Управлінню у справах спорту Міністерства.

Регіональні управління вирішують такі завдання: реалізацію державної політики у сфері спорту; контроль спортивної діяльності біля свого регіону; розвиток спорту вищих досягнень та професійного спорту у світлі політики, що проводиться державою; розробка структури розвитку спорту у своєму регіоні.

4) Канада.

Традиційно політика Канади в галузі спорту спрямована на популяризацію здорового способу життя та розвиток видів спорту, що культивуються (близько 100 видів спорту). Розвиток спорту вищих досягнень та аматорського спорту здійснює державне агентство "Спорт Кенед" (Sport Canada), яке з 2015 року перебуває у підпорядкуванні Міністерства спорту та у справах інвалідів (Ministry Department of Sport and Persons with Disabilities).

Агентство має у своєму підпорядкуванні та фінансує роботу близько 60 профільних керівних органів (governing bodies) – національних спортивних організацій/федерацій (National Sport Federations), кожна з яких відповідає за конкретні види спорту (наприклад, «Баскетбол Кенед» або «Теніс Кенед») , визначає порядок роботи та здійснює безпосереднє державне фінансування провінційних (асоціації) та місцевих спортивних організацій (клуби, команди, ліги).

Основне фінансування всіх видів спорту (зокрема аматорського) здійснює Федеральний Уряд.

На особливу увагу заслуговує елемент Програми сприяння, орієнтований на фінансове забезпечення участі у спорті представників корінного населення та людей з обмеженими можливостями. У період з 1990 по 2017 роки на території Канади та США проведено сім Ігор корінних народів Північної Америки (North American Indigenous Games), що належать до категорії мультиспортивних змагань (14 видів).

Первинною структурою є місцеві спортивні організації (міські ліги, клуби тощо). Заняття платні, оплачуються або кожне заняття окремо або на певний термін з оформленням членства в організації.

Основна робота з підготовки, організації та проведення масових заходів у сфері аматорського спорту здійснюється провінційними та місцевими спортивними організаціями. Федеральні органи, зазвичай, до цього процесу прямого відношення немає.

5)Китай.

Нині КНР діє «загальнодержавна система» централізованого управління розвитком спорту, перейнята в СРСР. Розвиток спорту є одним із пріоритетів державної політики сучасного Китаю. При цьому системна та активна діяльність з розвитку масового спорту та будівництво спортивної індустрії розглядається як надійна опора для збереження та нарощування зусиль у галузі спорту вищих досягнень. Крім того, фізичну культуру та спорт у Китаї розцінюють і як галузь народного господарства, частка якої у ВВП країни становить понад 10,0 млрд. доларів або близько 1,0% (за прогнозами, до 2020 року цей показник становитиме 1,5%) .

Вищим керівним органом розвитку спорту в Китаї є Головне державне управління фізичної культури та спорту (ДГУФС) у ранзі міністерства та реалізує дві найважливіші функції – загальне керівництво та контроль. На місцевому рівні (провінції, міста, повіти тощо) також функціонують відповідні органи галузевого управління. Керівник ДГУФС одночасно є Головою Олімпійського комітету КНР.

Громадські органи управління фізичною культурою та спортом –

Олімпійський комітет Китаю та національні федерації з видів спорту працюють під повним контролем державного органу управління галуззю та фактично виконують лише представницькі функції щодо міжнародних спортивних організацій. У структурі олімпійського комітету створено центри з

керівництва видами спорту, які здійснюють координацію та безпосереднє керівництво розвитком конкретних спортивних напрямків.

Система державного управління фізичною культурою та спортом на сучасному етапі включає політичний, правовий та фінансовий механізми впливу на галузь.

Політичний механізм базується на ідеології «національної системи спорту», сучасна модифікація якої передбачає узгоджений розвиток фізичної культури та спорту за двома стратегіями – олімпізмом та здоров'ям нації.

Правовий механізм управління включає законодавчі та підзаконні акти. Законодавча частина (статті Конституції КНР та Закону «Про фізичну культуру та спорт») почала формуватися тільки в умовах соціально-економічного реформування країни і не підлягає найближчій перспективі перегляду. Це є причиною того, що провідна роль у правовому механізмі продовжує належати до підзаконних актів.

Основні документи у сфері фізичної культури та спорту:

- Національна фітнес програма (2016-2020 рр.)
- Державна рада, 15.06.2016;
- 13-й п'ятирічний план розвитку спорту – Державне управління у справах фізкультури та спорту КНР, 05.05.2016;
- 13-й п'ятирічний план змагальних видів спорту – Державне управління у справах фізкультури та спорту КНР, 31.08.2016;
- Національний фітнес-гід – Державне управління у справах фізкультури та спорту КНР, 10.08.2017 р.;
- План дій щодо розвитку спортивного туризму «Пояс і Дорога»
- Державне управління у справах фізкультури та спорту КНР та Національна адміністрація туризму, 29.06.2017.

Відповідно до Плану національного соціально-економічного розвитку країни на період 13-ї п'ятирічки (2016-2020 рр.) у рамках завдань

«всебічного розвитку спорту та спортивної індустрії» передбачено підвищення «комплексної потужності» китайського спорту вищих досягнень, активізація будівництва фізкультурно-спортивної інфраструктури, розгортання масового спортивного руху з істотним збільшенням прихильників здорового способу життя, особливо серед молоді. Реалізуються програми розвитку спорту на селі.

Підвищена увага приділяється комерційній складовій спортивних змагань, організації видовищних заходів, пов'язаних зі спортом, активно розвивається ринок спортивних товарів, послуг, пов'язаних з орендою та експлуатацією спортивної інфраструктури.

План розвитку спорту на період 13-ї п'ятирічки та План оздоровлення нації передбачають комплекс заходів, спрямованих на прискорення розвитку масового спорту у країні. Намічено заходи щодо організаційного будівництва інфраструктури масового спорту на всіх рівнях, окрема увага приділятиметься сільській місцевості. Очікується, що до 2020 року кількість людей, які регулярно займаються спортом, перевищить 435,0 млн. осіб, а площа спортивних майданчиків різної категорії складе в середньому 1,8 м² на особу.

Особливе місце у системі розвитку спорту Китаю відводиться підготовці національного спортивного резерву, що складається з трьох рівнів: початкового, середнього та вищого.

Нині у Китаї функціонують понад 2200 спортивних навчальних закладів.

Спортивні установи вищого рівня – понад 300 спортивних шкіл та вузів – відповідають за підготовку молодих спортсменів та всебічний розвиток професійного спортивного резерву КНР. Вони навчаються близько 100,0 тис. людина.

До завдань навчальних закладів середнього рівня – понад 1900 спортивних шкіл середнього ступеня, дитячих спортивних шкіл та спортивних шкіл з окремих видів спорту – входить виявлення та відбір талановитих кадрів, всебічне підвищення загального рівня фізичної підготовки населення, навчання базовим спортивним навичкам та створення фундаменту для подальшого спортивного розвитку. Вони навчаються близько 290,0 тис. людина.

У навчальних закладах нижчого ступеня (молодіжні спортивні клуби, спортивні секції) навчаються близько 6,0 млн. осіб. Їхніми завданнями є популяризація спорту, зміцнення здоров'я населення, виявлення спортивних талантів серед дітей, робота з дітьми та підлітками.

Динамічний соціально-економічний розвиток Китаю спричинив зміну методів роботи спортивних шкіл. Відзначаються процеси їхньої інтеграції зі звичайними загальноосвітніми установами.

Важливим напрямом розвитку професійного спорту Китаю та своєрідною формою демонстрації досягнутих результатів є проведення комплексних спортивних олімпіад (спартакіад). При організації заходів на загальнодержавному рівні ДГУФС орієнтується до рівня Олімпійських ігор, у

провінціях – до рівня всекитайських спортивних ігор, повітах (містах) – на провінційний рівень.

У Китаї сформовано єдину систему відбору, підготовки та переходу спортсменів за рівнями «місто-провінція-країна». Проведення спортивних змагань у вигляді комплексних спартакіад та олімпіад є важливою складовою системи підготовки китайських спортсменів, яка одночасно забезпечує функціонування та розвиток спортивних шкіл усіх рівнів, а також установ фізичної підготовки низового рівня.

У сучасних умовах фінансовий механізм управління фізичною культурою та спортом поряд з бюджетними активно використовує позабюджетні фінансові джерела. Разом із прямим бюджетним фінансуванням стало застосовуватися і непряме бюджетне фінансування.

Пряме бюджетне фінансування характеризується зростанням обсягів (12,0 – 16,0% щорічно) та стабільністю (близько 0,4% видаткової частини бюджету); здійснюється з національного та місцевих бюджетів у співвідношенні 1:10; прямує на розвиток спорту вищих досягнень (80,0%) та масового спорту (20,0%).

Непряме бюджетне фінансування здійснюється за рахунок надання податкових пільг фізкультурно-спортивним організаціям.

Першорядне значення для позабюджетного фінансування спорту в Китаї має спортивна лотерея, 30,0% від доходів якої спрямовується на розвиток галузі, з них 50,0% – на масовий спорт, 30,0% – на спорт вищих досягнень та 20,0% – підвищення заробітної плати працівників. Разом з тим спонсорство здійснюється щодо розвитку таких видів спорту, як футбол, баскетбол, волейбол, настільний теніс, легка атлетика та ін. – федерації з виду спорту, 30,0% – на потреби національної команди, 50,0% – спортсменам та їх тренерам.

6) Республіка Корея.

Метою державної політики Республіки Корея є популяризація фізичної культури серед місцевого населення, загальне підвищення рівня здоров'я південнокорейців. Основні напрямки розвитку аматорського та масового спорту в Республіці Корея визначаються Актом про просування «спорту для всіх», який набув чинності 27 березня 2015 року.

Розвиток спорту вищих досягнень та аматорського спорту здійснює Міністерство культури, спорту та туризму (МКСТ) Республіки Корея та органи місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язок щодо розробки та

реалізації планів дій на відповідних рівнях щодо просування та популяризації в країні аматорського спорту, а також щодо забезпечення відповідних інфраструктурних можливостей.

Безпосередня реалізація зазначених планів здійснюється державними установами та місцевим бізнесом. Наприклад,

керівництво компаній, чисельність персоналу яких перевищує 500

людини, у законодавчому порядку зобов'язана забезпечити на робочому місці умови для занять спортом (фітнес-клуби, тренажерні та спортивні зали тощо), а також мати у своєму штаті окремого інструктора з

фізичної підготовки. Організації, які отримують фінансування з державного бюджету, повинні створювати з-поміж своїх співробітників спортивні колективи з окремих дисциплін для участі в аматорських змаганнях. Організація спортивної структури за таким принципом дозволяє звільнити урядові ресурси, необхідних розвитку спорту вищих досягнень від масового спорту.

Законодавчо передбачено, що уряди міст центрального підпорядкування та провінцій зобов'язані забезпечити за рахунок своїх можливостей наявність у зазначених адміністративно-територіальних одиницях комплексів, придатних для проведення як міжнародних змагань та загальнонаціональних турнірів, так і масових спортивних заходів. Іншим муніципальним утворенням надано право оперативного розпорядження стадіонами, залами та іншими спортивними об'єктами, призначеними для занять фізичною культурою місцевого населення, а також проведення змагань місцевого рівня.

Республіка Корея регулярно проводить масові заходи, покликані просувати серед населення ідеї фізичної культури та

здорового способу життя. Так, у провінції Кьонгі з 2000 року щорічно в травні проводиться спортивний фестиваль серед непрофесійних спортсменів та людей з обмеженими можливостями здоров'я, який щоразу збирає 20,0-30,0 тис. осіб, які змагаються у 56 дисциплінах як офіційно визнаних, так і аматорських.

]

7) Нідерланди.

Основи державної політики Нідерландів у галузі спорту та заохочення здорового способу життя викладено у Посібнику зі спорту та фізичної активності населення, виданому Урядом у 2017 році. У Посібнику відображено, зокрема, що голландці повинні самотійно нести відповідальність

за своє здоров'я і самі робити усвідомлений вибір на користь здорового способу життя. Роль Уряду полягає насамперед у створенні необхідних умов для того, щоб населення мало можливість зробити такий вибір.

Створення в країні умов, необхідних для занять спортом – виділення ділянок землі під будівництво спортивних споруд, стадіонів та комплексів, регулювання проведення масових спортивних змагань, забезпечення безпеки спортсменів та глядачів входить до завдань Міністерства охорони здоров'я, добробуту та спорту, а також управлінь та відділів культури, відпочинку та спорту голландських провінцій та муніципалітетів. З цих питань вони тісно взаємодіють із Нідерландським олімпійським комітетом – Нідерландською спортивною федерацією, до якої входять близько 90 федерацій різних видів спорту та галузевих спортивних об'єднань Нідерландів. Особливе місце посідають федерації, які займаються розвитком спорту серед інвалідів.

Питання підтримки фізичної культури та спорту, їх поширення та пропаганди відображені у Цивільному кодексі та інших законодавчих актах. Більшість юридичних питань, пов'язаних з організацією дозвілля та спорту в країні, узагальнено у збірнику

«Законодавчі та нормативні акти для спортивних об'єднань» (Wet er regelgeving voor sportverenigingen), що видається та регулярно оновлюється Нідерландським олімпійським комітетом - Нідерландською спортивною федерацією (NOC-NSF) спільно з консалтинговим агентством «Ернст енд Янг» (Ernst&Young). У ньому докладно викладаються питання установи та функціонування спортивних організацій, механізми їх фінансування та оподаткування (або звільнення від сплати податків), проведення спортивних лотерей, організації реклами, продажу квитків на спортивні змагання, правила торгівлі спортивною та клубною символікою, спонсорства, страхування спортсменів, забезпечення безпеки проведення масових спортивних заходів тощо.

Питаннями спорту в Нідерландах займаються Міністерство охорони здоров'я, добробуту та спорту, а також управління та відділи культури, відпочинку та спорту голландських провінцій та муніципалітетів. До їхніх завдань входить створення країни умов, необхідних занять спортом

– виділення ділянок землі під будівництво спортивних споруд, стадіонів та комплексів, регулювання проведення масових спортивних змагань, забезпечення безпеки спортсменів та глядачів. З цих питань вони тісно взаємодіють із Нідерландським олімпійським комітетом – Нідерландською спортивною федерацією, до якої входять близько 90 федерацій різних видів

спорту та галузевих спортивних об'єднань Нідерландів. Особливе місце посідають федерації, які займаються розвитком спорту серед інвалідів.

Фізична культура та спорт є одним із найбільш улюблених та затребуваних населенням Нідерландів видів занять. На 17,0 млн. жителів країни припадає 23,5 тис. спортивних клубів. Реалізуються програми щодо підвищення зручності велосипедних, бігових та пішохідних доріжок та маршрутів у населених пунктах та за їх межами.

Вичерпну інформацію про спортивні заходи населення отримує через відповідні спортивні федерації, засоби масової інформації та мережі Інтернет. Якийсь спеціальної або цілеспрямованої роботи з формування позитивного іміджу спорту масової свідомості населення ЗМІ Нідерландів не ведуть.

Особлива увага в країні приділяється охороні здоров'я та фізичному вихованню дітей та молоді. Уряд Нідерландів вживає заходів, що стимулюють освітні установи, особливо молодші та середні школи, забезпечувати школярам збалансоване та різноманітне харчування у їдальнях, використовувати та модернізувати спортивні майданчики на відкритому повітрі, де діти можуть грати та займатися спортом на змінах та по закінченні занять.

Спільно з бізнес-колами, асоціаціями підприємців та профспілками голландський Уряд прагне того, щоб роботодавці створювали для своїх співробітників умови для підтримки здоров'я на робочому місці. Офіси оснащуються спортивним інвентарем, заохочуються пробіжки в обідню перерву, використання велосипеда як транспорт для поїздок на роботу і додому.

У кожній провінції, великому місті чи населеному пункті регулярно організовуються традиційні спортивні змагання з наймасовіших видів спорту, в яких беруть участь тисячі громадян країни та її іноземні гості (наприклад, чотириденний марафон «Вірдаагсе» в м.Наймеген, ковзанярський марафон «Елфстедентогт» («Забіг по 11 містам») у провінції Фрісландія, Роттердамський марафон, Лімбурзька велогонка та ін.). Запис на участь у цих популярних народних змаганнях проводиться на багато років уперед.

8) Норвегія.

Норвезька спортивна спілка, Олімпійський і Паралімпійський комітет (НСС), будучи єдиною організаційною структурою, займаються питаннями розвитку спорту та фізичної культури в країні.

НСС – найбільша громадська організація Норвегії, до складу якої входять 54 федерації з видів спорту та 19 спортивних округів.

Кожна спортивна федерація має у губерніях свої регіональні відділення.

Спортивні округи територіально збігаються з межами губерній та об'єднують спортивні поради в комунах (що курують розвиток масового спорту) та інфраструктуру на регіональному рівні.

Бюджет Союзу формується з доходів державного бюджету (надходять по лінії Мінкультури) від прибутку державної гральної компанії «Norsk Tipping», якій належить монопольне право на організацію спортивних тоталізаторів та проведення лотерей у Норвегії (щорічно – близько 700,0 млн. крон/90,0 млн. дол.). Крім цього, до розпорядження організації надходять членські внески – 290,0 млн. крон (37,0 млн. дол.), незначні асигнування комунальної влади на розвиток регіональних спортивних організацій та доходи від здачі в оренду об'єктів нерухомості, що належать НСС. Річний внесок варіюється в залежності від конкретного клубу. Так, вартість річного абонементу в муніципальній секції бігу становить близько 250 крон (40 дол.), у той же час членство в тенісному клубі коштує до 5500 крон (650 дол.) за літній сезон.

Щорічно по лінії Мінкультури виділяється понад 1,0 млрд. крон (125,0 млн. дол.) на будівництво та поточне обслуговування спортивних об'єктів. Значна частина державних коштів йде на розвиток та підтримку спортивної інфраструктури «крокової доступності» для залучення до фізичної активності широких верств населення. Ведеться прокладання лижних трас та піших туристичних маршрутів, будівництво басейнів та тренажерних залів, облаштування спортивних майданчиків, що використовуються дитячо-юнацькими спортивними організаціями та загальноосвітніми організаціями.

Період із середини 1960-х по 1980-і роки в країні іноді називають

"спортивною революцією", оскільки в цей час лижні перегони в зимовий сезон і заняття бігом і в тренажерних залах стали частиною "загальноприйнятої в Норвегії норми», а кількість членів спортивних об'єднань збільшилася з 370,0 тис. до 1,6 млн. осіб. Таке бурхливе зростання фізичної активності населення пов'язується експертами зі скороченням робочого часу (як правило, робочий день закінчується о 15.30-16.00), включенням спортивних заходів до навчальних планів, збільшенням кількості студентів вузів, покращенням спортивної інфраструктури, розширенням роботи спортивних організацій з дітьми та молоддю, а також жіночою емансипацією.

Згідно з Регламентом дитячого спорту НСС, затвердженим у 2015 році, до спортивної активності має залучатись максимально можлива кількість дітей у віковому діапазоні до 13 років. Основна мета – повноцінне фізичне виховання та популяризація здорового способу життя. На цьому рівні інтереси спорту

високих досягнень розглядаються як другорядні. У методичних вказівках для тренерів дітей до 10-річного віку не рекомендується спеціалізація на одному виді спорту. Водночас такий порядок викликає критику з боку фахівців, оскільки подібна практика не дозволяє повноцінно готувати спортсменів у тих видах спорту, де потрібна рання спеціалізація (наприклад, у спортивній та художній гімнастиці). Однак у зимових видах спорту існуюча система підготовки дозволяє спортсменам не витратити свій ресурс у молодому віці та зберегти пікову форму до 35-40 років.

У 2015 році на Спортивному з'їзді Союзом ухвалено План спортивної політики на 2015-2019 роки. Все населення умовно поділено на чотири вікові групи. Для кожної з них сформульовано спортивні завдання та визначено цільову частку залучення населення до масового спорту: діти 6-12 років (70,0% активних учасників спортивної діяльності), підлітки 13-19 років (40,0% членів спортклубів, кожна федерація повинна мати свою програму з розвитку та пошуку молодих талантів), молодь 20-35 років (15,0% членів спортклубів, входження до «топ-3» світових збірних із зимових видів спорту та до «топ-25» з літніх видів), вікова категорія

36-50 років (20% активних учасників спортивних секцій).

У Плані окремо підкреслюється роль соціокультурної складової спорту. Важливим напрямом визнано роботу з малозабезпеченими категоріями громадян та сім'ями мігрантів.

Особливо наголошується на важливості розвитку масового спорту як складової частини політики в галузі охорони здоров'я, медичної та психологічної реабілітації.

9) США.

У США немає федерального відомства, що відповідає за спорт. Функції громадської Ради з фізичної підготовки та спорту (The President's Council on Physical Fitness and Sports), що діє при Президенті, зводяться до вироблення рекомендацій щодо популяризації здорового способу життя та фізичної культури серед американців.

Державна допомога розвитку спорту та фізичної культури обмежена наданням пільгового податкового режиму для неурядових організацій, що займаються розвитком спорту. Більшість таких організацій можна розділити за видами спортивних дисциплін (наприклад, хокей – Національна хокейна ліга). Крім того, існують організації, які відають розвитком великої кількості дисциплін у рамках певної системи (Олімпійський комітет США або Національна студентська спортивна асоціація). Всі вони керуються самостійно,

як будь-яка приватна бізнес-структура, та функціонують на основі самоокупності. Дохід отримують від надання платних послуг, зокрема, від реалізації квитків на спортивні заходи, що влаштовуються ними, надання прав на їх трансляцію та розповсюдження продукції зі спортивною символікою, а також за рахунок спонсорської допомоги та благодійних внесків.

Що стосується безпосередньо системи формування спортивного резерву, її основу становлять середні та вищі освітні заклади як у аматорському, так і професійному спорті (у США навіть професійні спортивні клуби немає афілійованих із нею структур, відповідальних за підготовку спортсменів дитячого та юнацького віку). Саме шкільний та студентський спорт відіграє роль

«кузні кадрів» для національних команд США у міжнародних змаганнях (зокрема, Олімпійських іграх) та для професійних спортивних ліг.

Спорт у США – дороге задоволення. Якщо дитина займається спортом, батьки за все оплачують самостійно: послуги тренерів, доступ на спортивну арену, спорядження та обмундирування, обов'язкові членські внески у спортивному клубі, командні внески, складання тестів на отримання спортивних розрядів, участь у змаганнях усіх рівнів тощо. Лише спортсмени високого класу, які вийшли на олімпійський рівень, можуть розраховувати на отримання спонсорської допомоги.

Розвитком дитячого та шкільного спорту займається Національна федерація шкільних спортивних асоціацій. При цьому в кожному північноамериканському штаті є свій комітет, який спостерігає за роботою шкільних спортивних команд.

У юнацькому середовищі основний матеріальний стимул для заняття спортом – це так звана «спортивна стипендія», яка дозволяє здобути престижну вищу освіту повністю або частково за рахунок вишу. Присуджується ця стипендія у таких видах спорту як бейсбол, баскетбол, хокей, американський футбол, спортивна гімнастика, футбол, теніс, водне поло, легка атлетика, гольф, плавання. Однак повні стипендії, які покривають весь курс навчання у виші, виплачуються лише найперспективнішим студентам-спортсменам.

Провідною організацією у студентському спорті є Національна асоціація студентського спорту (National Collegiate Athletic Association, NCAA). Заснована у 1906 році, вона координує проведення змагань з більш ніж 20 видів спорту, проводить 89 національних студентських чемпіонатів на рік. У її турнірах беруть участь близько 1100 вузів та 500,0 тис. спортсменів-студентів.

Наглядові функції у сфері дотримання прав спортсменів виконує, як правило, інститут спортивних омбудсменів. Кожен вид спорту має свого омбудсмена, який є посередником між НОК і спортсменом і представляє інтереси останнього в Раді з прав спортсменів. Ці послуги надаються безкоштовно після укладання між спортсменом та НОК спеціального «страхового» договору.

10) Швеція.

Керівництво спортивним рухом у Швеції здійснює Центральна спортивна спілка, створена в 1903 році. Державна політика у сфері фізичної культури та спорту регулюється постановою Уряду Швеції про державну підтримку спортивної діяльності (1999:1177), що наділяє Союз управлінськими функціями та визначає такі його цілі:

- Підвищення загальнодоступності масового спорту;
- Залучення до рухливого способу життя максимальної кількості людей незалежно від віку;
- формування довгострокового інтересу до фізичної культури та активного способу життя, насамперед серед дітей та молоді;
- Зміцнення здоров'я населення;
- забезпечення рівних можливостей дівчаток/жінок та хлопчиків/чоловіків, прав дітей у процесі заняття спортом;
- розвиток взаємодії у громадянському суспільстві, сприяння інтеграції;
- боротьба з насильством та допінгом у спорті.

Під егідою Шведської спортивної спілки діють 21 регіональна спортивна федерація, 71 спортивна спілка, близько 750 спеціалізованих товариств, близько 22 тис. організацій. Вони перебувають понад 3,0 млн. шведів віком від 7 до 70 років (загальна чисельність населення – 10 млн. чол.). Понад 650 тис. осіб регулярно беруть участь у спортивних змаганнях різного рівня.

Фінансування Союзу здійснюється за рахунок коштів державного бюджету і становить близько 60 млн. дол. США, 75% цих коштів безпосередньо йде на фінансування діяльності спортивних спілок та товариств.

При цьому основне навантаження у фінансуванні спорту у Швеції несуть муніципалітети (щорічно понад 510 млн. дол. США). Іншими джерелами фінансування є спортивні лотереї (приносять понад 136 млн. дол. США) та органи регіонального управління (близько 11 млн. дол. США).

Популяризація спорту та пропаганда здорового способу життя ведеться у Швеції з раннього дитинства. Більше 90,0% дітей є членами спортивних клубів, 70,0% хлопчиків та 50,0% дівчаток віком від 7 до 15 років відвідують спортивні секції. Особливих вимог до дітей на даному етапі немає

існує – тут важливий всебічний фізичний розвиток, а також огороження підростаючого покоління від негативного «впливу вулиці». Крім того, школярі молодших класів зобов'язані скласти спеціальний іспит з плавання.

Популярності масового спорту Швеції сприяє його доступність найширших верств населення. У країні існує велика кількість спортивних об'єктів, діє єдина електронна система оренди спортивних залів та майданчиків за помірну плату. У містах розвинуто систему велосипедних доріжок, діють пункти громадського прокату велосипедів. Численні доріжки у парках сприяють популяризації оздоровчого бігу.

Роботодавці (у тому числі приватні) роблять внесок у підтримку здоров'я своїх співробітників, розвиваючи мережу корпоративних спортивних комплексів (тренажерні зали, плавальні басейни), а також заохочуючи і навіть частково оплачуючи заняття персоналу спортом.

Значний вплив на формування позитивного іміджу спорту в масовій свідомості суспільства надають і місцеві ЗМІ, що приділяють питанням активного способу життя, здорового харчування та занять спортом найпильнішу увагу. Для залучення дітей до спорту у Швеції з 1940-х років влаштовуються традиційні лютневі «спортивні канікули», які багато родин використовують для катань на лижах і ковзанах.

Важливим елементом пропаганди спортивного способу життя є також щорічні масові кроси та марафони, такі як «Нічний забіг»,

«Весняний забіг», «Стокгольмський марафон» та ін., у яких беруть участь десятки тисяч спортсменів – як професіоналів, так і аматорів.

Особливою популярністю користується традиційна 90-кілометрова лижна гонка «Васалоппет», в якій бере участь близько 15 тис. осіб, що проводиться в центральній частині країни в першу неділю березня для всіх бажаючих. Також проводиться ковзанярський забіг «Вікінгалоппет» (80 км по льоду озера Меларен) за участю близько 5 тис. осіб.

11) Японія.

Уряд Японії традиційно приділяє пильну увагу питанням державної політики у сфері масового спорту, спрямованої на заохочення здорового життя населення, зокрема шляхом розробки програм фізичної освіти у шкільних

установах і вузах. На державному рівні дана проблематика займається створеним у 2015 році Агентством зі спорту Японії – організацією, підвідомчою Міністерству освіти, культури, спорту, науки та технологій Японії. Серед завдань Агентства – вироблення заходів щодо популяризації масових занять фізкультурою та спортом серед громадян країни незалежно від вікової категорії.

Ключовим документом, який регламентує таку роботу, є

«Основний закон про спорт» 2011 року, який визначає мету трансформацію Японії в «спортивну націю», залучення не менше 65,0% населення країни до занять фізичною культурою не рідше одного разу на тиждень. Затверджено Основний план заходів, спрямованих на популяризацію спорту та фізичної культури, на період з 2017 по 2021 роки по лінії профільних урядових структур на чолі з Агентством спорту. На місцях діють відповідні осередки регіональних адміністрацій.

Особлива увага Урядом Японії приділяється просуванню масового спорту у навчальних закладах усіх рівнів. Крім уроків фізичної культури у школах та вузах, створюються умови для додаткових занять з одного або кількох видів спорту. З цією метою в штатний розклад освітніх установ введено посаду «спортивного координатора», в обов'язки якого входить облік секцій, що діють у його районі (по країні їх кількість досягає 270,0 тис.), а також відбір дітей, що роблять успіхи в спорті. Адміністрації молодших та середніх шкіл, як правило, не рідше одного разу на місяць проводять сімейні спортивні свята. Крім того, на щорічній основі організуються міжрегіональні спартакіади за різними віковими категоріями, на які з усієї країни з'їжджаються збірні префектур з основних видів спорту (загальна кількість учасників – близько 25 тис. чол.). Додатковим стимулом для учнів є регулярні контакти з відомими спортсменами, виступи та лекції яких користуються незмінним успіхом (відрядження країною оплачуються з бюджету Уряду).

Японська асоціація аматорського спорту та безліч спортивних федерацій сприяють пропаганді здорового способу життя серед населення та проведення змагань як регіонального, так і загальнонаціонального масштабів.

Що ж до матеріально-технічної бази, у багатьох муніципальних утвореннях створюються «центрально» спортивні клуби (загалом понад 300 країною), покликані стати складовими частинами загальнонаціональної мережі підготовки професійних спортсменів.

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду, сучасних тенденцій розвитку масового спорту та фізичної активності свідчить про те, що завдання щодо

залучення різних груп населення до занять фізичною активністю та спортом досить масштабно реалізується за кордоном, будучи пріоритетним напрямом національної політики низки країн.

Крім того, аналіз системи фізичного виховання населення показує, що успішний розвиток фізичної культури та спорту, оздоровлення нації можливий лише за наявності державної підтримки, соціальної відповідальності бізнесу та самих громадян, спрямованої на формування здорового способу життя.

Практично при кожному навчальному закладі є багатофункціональні спортивні майданчики або стадіони (загальна кількість по країні – 150,0 тис., їх близько 30,0 тис. критих басейнів, 40,0 тис. – манежів). На регулярній основі (як правило, не рідше ніж один раз на рік) за державний рахунок проводяться конференції тренерів з окремих дисциплін, де фахівці мають можливість обмінюватися напрацюваннями в галузі методик підготовки атлетів.

Важливу роль просуванні здорового життя серед населення виконують ЗМІ. У сітках мовлення більшості телевізійних каналів

Прайм-тайм регулярно з'являються трансляції спортивних змагань або програми про спорт. Провідні спортсмени є частими та популярними гостями радіо- та телепередач. Окрім спеціалізованих видань та журналів, кожна газета щодня виділяє під спортивну тематику кілька смуг.

Аналіз міжнародного досвіду, сучасних тенденцій розвитку масового спорту та фізичної активності свідчить про те, що завдання щодо залучення різних груп населення до занять фізичною активністю та спортом досить масштабно реалізується за кордоном, будучи пріоритетним напрямом національної політики низки країн.

Залученню населення до заняття спортом та фізичною культурою сприяє сукупність об'єктивних, історично сформованих чинників, високий рівень добробуту громадян, хороша екологія, а також розвинена інфраструктура та ефективна система організації спортивного руху в країні.

У цілому нині досвід розвинених країн у сфері розвитку масового спорту свідчить про високу ефективність вертикалі структури державної влади у сфері спорту (уряд, регіональні влади, муніципальні органи управління) за наявності соціально- орієнтованого державно-приватного партнерства з провідною функцією державної підтримки. Діяльність з просуванням фізичної культури та здорового способу життя базується на базовому комплексному документі (як правило, закон про спорт), що визначає магістральні напрямки відповідної роботи на всіх рівнях. Такий підхід дозволяє вести середньо- та довгострокове

планування державної політики, а також забезпечити належний контроль за реалізацією поставлених завдань.

Оцінка системи фізичного виховання населення країнах-світових лідерів у сфері спорту показує, що особливу увагу тих, хто має високі показники, що систематично займаються масовим спортом і фізичною активністю держави приділяють фізичному вихованню дітей та молоді. Основою цієї системи є – спортивні заняття у школах та університетах. Крім обов'язкових передбачених навчальним планом уроків фізичної культури проводяться факультативні заняття із загальної фізичної підготовки, ігрові та навчально-тренувальні заняття з різних видів спорту, організовані школами спільно зі спортивними товариствами. Це дозволяє залучити до позакласної спортивної роботи більшу кількість учнів, познайомити школярів з різними видами спорту, мотивувати дітей до зайняття спортом у подальшому, залучити дітей у спортивні клуби та товариства.

Економічно активне доросле населення втягується у фізичну активність через створення умов занять фізичної культурою робочому місці. Також дієвим механізмом із залучення населення до фізичної активності є регулярне проведення традиційних спортивних змагань з наймасовіших видів спорту. Ці заходи проводяться в кожному муніципалітеті, населеному пункті, великому місті.

Формування сучасного єдиного інформаційного простору про спортивні події, про те, де і коли люди можуть зайнятися фізичною активністю та спортом, є ще одним значним механізмом підвищення фізичної активності населення.

Найважливішим інструментом популяризації масового спорту є ЗМІ. Телевізійні трансляції змагань, спортивні телепередачі мають яскраво виражений пропагандистський ефект, зокрема, у молодіжному середовищі, що мотивує до занять масовим спортом та ведення здорового способу життя.

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду, сучасних тенденцій розвитку масового спорту та фізичної активності свідчить про те, що завдання щодо залучення різних груп населення до занять фізичною активністю та спортом досить масштабно реалізується за кордоном, будучи пріоритетним напрямом національної політики низки країн.

Крім того, аналіз системи фізичного виховання населення показує, що успішний розвиток фізичної культури та спорту, оздоровлення нації можливий

лише за наявності державної підтримки, соціальної відповідальності бізнесу та самих громадян, спрямованої на формування здорового способу життя.